

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»**

Факультет природничих наук

Кафедра хімії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ХІМІЯ І ТЕХНОЛОГІЯ ПРИРОДНИХ
БУГЛЕВОДІВ
(CHEMISTRY AND TECHNOLOGY OF NATURAL
CARBOHYDRATES)

Освітньо-наукова програма ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціальність 102 Хімія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 11 від “06” травня 2021 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Хімія і технологія природних вуглеводів (Chemistry and Technology of Natural Carbohydrates)
Викладач (-і)	Професор Курта Сергій Андрійович
Контактний телефон викладача	0509685163
E-mail викладача	sergiykurta@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Lectures, classes
Обсяг дисципліни	3 ECTS, 60 hours
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Every week
2. Анотація до курсу	
<p>Дисципліна «Хімія і технологія природних вуглеводів (Chemistry and Technology of Natural Carbohydrates)» належить до вибірових дисциплін циклу професійної підготовки і вивчається аспірантами спеціальності 102 Хімія у третьому семестрі. Курс читається на англійській мові. «Хімія і технологія природних вуглеводів (Chemistry and Technology of Natural Carbohydrates)» – це дисципліна про клас речовин, які є складовою частиною клітин усіх живих організмів й одним із чотирьох найбільших класів біомолекул разом із білками, ліпідами й нуклеїновими кислотами. На вуглеводи і полісахариди припадає приблизно 80% сухої маси рослин і 2% маси тварин. Моносахаридні вуглеводи – це мономери, які називають простими цукрами, їхні молекули складаються із однієї полігідроксиальдегідної або кетонної одиниці, що містить переважно від 3 до 9 атомів карбону. Найпоширенішим у природі моносахаридом-вуглеводом є глюкоза. Полісахариди – це полімери 20 і більше моносахаридних одиниць, інколи до кількох тисяч, вони можуть бути лінійними (як целюлоза) або розгалуженими (як глікоген). Вуглеводи надзвичайно поширені у рослинному і тваринному світі і мають виняткове значення у життєвих процесах, оскільки є джерелом енергії для біологічних систем. Поряд з білками, нуклеїновими кислотами і ліпідами вони є основними компонентами, з яких формуються клітини організмів людей і тварин. Синтез вуглеводів з CO₂ і H₂O під дією світла і природного каталізатора хлорофілу (фотосинтез) є основою життєдіяльності рослинних організмів. Вуглеводи, один з основних харчових продуктів, що містяться в зерні злаків, картоплі, фруктах, овочах та інших природних продуктах. Вони та полісахариди широко хімічно переробляються та використовуються для виробництва спирту, штучного волокна, паперу, вибухівки тощо.</p> <p>Хімія вуглеводів і полісахаридів, містить теоретичні основи з будови та способів отримання, фізичних та хімічних властивостей і використання вуглеводів та полісахаридів природного походження в тому числі в складі виноградного суслу і вина. У програмі розглянуто класифікацію та походження природних вуглеводів і полісахаридів, походження моносахаридів, дисахаридів та полісахаридів. Особлива увага приділена таким представникам: глюкозі, фруктозі, мальтозі, целобіозі, лактози, сахарозі, трегаллозі, крохмалю, амілозі, глікогену, целюлозі, ксантановій камеді, аміноцукрам та їх модифікованим похідним, в тому числі в складі виноградного суслу та вина. Приведені їхні особливості будови, добування, застосування, хімічні властивості та використання, а також принципи сенсорного аналізу виноградних вин.</p> <p>У живих організмах вуглеводи виконують певні функції, найважливішими з яких є структурні, енергетичні, захисні, транспортні. Вуглеводи виконують роль транспортерів – виводять з організму і знезаражують отримання речовини. Функція біологічно-активних сполук – вуглеводів і полісахаридів являється ключовою в процесах молекулярного природнього пізнання.</p> <p>Дисципліна «Хімія і технологія природних вуглеводів (Chemistry and Technology of Natural Carbohydrates)» розрахована для аспірантів вищих навчальних закладів та</p>	

спеціалістів в галузі добування та переробки природних вуглеводів та полісахаридів. Структура дисципліни та її зміст включає в себе: основні поняття та терміни; класифікацію рослинної та тваринної сировини для переробки в харчові продукти; фізіологічні властивості фруктів, овочів, зерна, олій, цукру, меду та іншої сировини; культуру споживання харчових продуктів, як фактор найбільш повного використання їх корисних властивостей; історичний огляд, стан і перспективи розвитку харчової промисловості у світі та в Україні; досягнення науки в галузі біотехнологій вуглеводів харчових продуктів.

3. Мета та цілі курсу

Мета викладання дисципліни – дати аспіранту необхідні знання про хімічні властивості, особливості будови, класифікацію, походження назв, одержання, застосування, використання, поширення вуглеводів та природних ди- і полісахаридів. Систематизувати і узагальнити матеріал про природні вуглеводи і полісахариди, вивчений протягом попередніх років навчання.

Мета проведення лекцій – формування у майбутнього фахівця та науковця біохімічної промисловості процесів бродіння, в тому числі виноробної промисловості, самостійність, системний підхід та вміння приймати оптимальні та раціональні рішення технологічного напрямку; необхідність та особливості творчого спілкування у процесі роботи із фахівцями інших спеціальностей: інженерами-механіками, енергетиками, економістами, екологами та ін. Вона готує також майбутнього спеціаліста для роботи у науково-виробничих установах та викладача хімії шляхом ознайомлення з усіма типовими класами вуглеводів та природних ди- і полісахаридів.

Навчити аспірантів правил роботи в науково-дослідній хімічній лабораторії, техніки безпеки; набуті навиків самостійної роботи з синтезу, виділення, вивчення властивостей і встановлення будови вуглеводів та ди- і полісахаридів є головним завданням курсу. Підготувати хіміка та викладача хімії до активної професійної діяльності в умовах ринкових відносин, який би творчо поєднував та впроваджував у виробництво вуглеводів і полісахаридів сучасні знання фундаментальних, загально-інженерних, економічних та спеціальних хімічних дисциплін, забезпечуючи при цьому випуск високоякісної продукції з гарантованим ступенем безпеки для людини, з мінімальними витратами сировини та енергетичних ресурсів при переробці природної рослинної сировини.

Завдання дисципліни – формувати у майбутнього фахівця харчової та хімічної промисловості самостійність, системний підхід та вміння приймати оптимальні та раціональні рішення наукового та технологічного напрямку; необхідність та особливості творчого спілкування у процесі роботи із фахівцями інших спеціальностей: хіміками, інженерами-механіками, енергетиками, IT-спеціалістами і програмістами, економістами, екологами та ін. Вона готує також майбутнього спеціаліста і для роботи у науково-виробничих установах та в закладах середньої і вищої освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати:

- основні факти, концепції, принципи і теорії, що стосуються предметної області, опанованої у ході програми доктора філософії про вуглеводи, цукри та полісахариди, особливості їх будови, основні способи одержання та хімічні властивості;
- методи синтезу та аналізу хімічних сполук, класифікацію та властивості; основних представників вуглеводів і полісахаридів та їх властивості і наукові основи сучасних способів аналізу вуглеводів та полісахаридів;
- методологію та організацію наукового дослідження, систему та методи аналітичного хіміко-технологічного, мікро-біологічного та санітарно-гігієнічного контролю, а також мати уявлення про систему сертифікації продукції та атестації виробництва у виноробстві;
- наукові основи і сучасні способи транспортування та зберігання природної сировини, а також переробки її на харчові продукти;
- наукові основи сучасних біотехнологічних процесів та практику їх застосування у

виробництві харчових продуктів;

- систему та методи хіміко-технологічного, мікробіологічного та санітарно-гігієнічного контролю сировини та харчових продуктів, а також мати уявлення про систему сертифікації продукції та атестації виробництва;

вміти:

- застосовувати отримані знання і розуміння для вирішення якісних та кількісних задач хімії в сучасних технологічних процесах та практиці їх застосування при переробці вуглеводів та цукрів у виноробстві та виноградарстві;
- планувати, організовувати та здійснювати експериментальну роботу самостійно та автономно під час кваліфікації біотехнології харчових продуктів та вивчення властивостей різних типів біохімічних процесів;
- проводити хімічні дослідження з використанням сучасних лабораторних приладів відповідно до вимог стандартів на основну сировину для харчової галузі, де використовуються біотехнології з врахуванням сортів та зон її вирощування, допоміжну сировину та матеріали, а також на цільові продукти виробництва;
- виконувати обробку результатів досліджень з використанням спеціального програмного забезпечення, зважаючи на фактори, які визначають якість харчових продуктів, біотехнологічні процеси, які відбуваються у природній сировині рослинного і тваринного походження, при їх біотехнологічній переробці у харчові продукти;
- навести механізм спиртового бродіння вуглеводів та ди- і полісахаридів при одержанні виноробних матеріалів при використанні відповідних каталізаторів і ферментів;
- навести хімічний склад природних вуглеводів та ди- і полісахаридів у виноградних соках і винах;
- проводити якісний та кількісний хімічний контроль за виноградом, соком, сушлом та виноградними винами, особливо за вмістом вуглеводів та цукрі;
- визначати показники технічної зрілості винограду, ампелографічної та увологічної характеристик винограду та його грона, якість плодів, ягід, а також склад вуглеводів та полісахаридів у виноградному суслі;
- здійснювати технологічний контроль за процесом вино бродіння за вмістом вуглеводів та ди- і полісахаридів;
- забезпечувати кондиційність та розливо стійкість вин різних типів;
- оцінювати якість цільової продукції виноробства, вміст вуглеводів та ди і полісахаридів, а також вторинних продуктів, одержаних із його відходів, згідно діючих стандартів;
- складати матеріальний баланс основного та допоміжних виробництв переробки вуглеводів, цукрів та полісахаридів, в тому числі з використанням сучасної комп'ютерної техніки;
- визначати показники технічної зрілості рослинної та тваринної сировини, аналітичні та органолептичні її характеристики, якість плодів, ягід, овочів і фруктів, зерна, олії, меду, муки, а також інших видів сировини та допоміжних матеріалів харчової промисловості;
- здійснювати технологічний біотехнологічний процес згідно діючого регламенту;
- забезпечувати кондиційність та стабільність різних типів харчових продуктів;
- оцінювати якість цільової продукції харчової промисловості, а також вторинних продуктів, одержаних із його відходів, згідно діючих стандартів;
- складати матеріальний баланс основного та допоміжних виробництв, в тому числі з використанням сучасної комп'ютерної техніки.

4. Результати навчання (компетентності)

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК6. Здатність до роботи в команді, вміння мотивувати інших у просуванні до спільної мети.

ЗК 10. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК2. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок державною та англійською мовами, глибоке розуміння англійськомовних наукових текстів за напрямом досліджень.

СК5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері хімії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з хімії та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

ПРН2. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми хімії державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН10. Здійснювати оптимальний вибір методів отримання хімічних сполук та матеріалів, управляти проведенням хімічного синтезу.

ПРН11. Застосовувати знання про взаємозв'язок хімічної структури з фізичними і хімічними властивостями в ході створення нових перспективних матеріалів.

5. Організація навчання курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20
Лабораторні заняття	10
Самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
Третій	102 Хімія	Другий	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Літера- тура	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Composition and properties of food products. Plants as raw food.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 2. Classification and nomenclature of carbohydrates and polysaccharides.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 3. Cyclic structure of monosaccharides and polysaccharides.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 4. Chemical properties of monosaccharides and polysaccharides.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 5. Production and techno-logical equipment of enterprises of the food industry of carbohydrates and polysaccharides.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 6. Polysaccharides. Starch. Amylose. Amylo-pectin. Glycogen. Cellulose.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу

Тема 7. The role of carbohydrates in complex biochemical processes of metabolism of living organisms.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 8. Carbohydrates and polysaccharides in wine materials.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 9. Biochemical technology of grape carbohydrate processing.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 10. Lightening and stabilization of wines depending on the amount of sugars.	Лекція	Згідно реком. літ-ри	Л – 2 год. СР – 4 год.		Згідно розкладу
Тема 1. Obtaining ethyl alcohol from natural carbohydrates and polysaccharides.	Лабораторне заняття	Згідно реком. літ-ри	ЛЗ – 4 год. СР – 8 год.	Максимальна оцінка – 10 балів	Згідно розкладу
Тема 2. Analysis of products and raw materials for bioethanol.	Лабораторне заняття	Згідно реком. літ-ри	ЛЗ – 4 год. СР – 8 год.	Максимальна оцінка – 10 балів	Згідно розкладу
Тема 3. Analysis of products and raw materials for grape wines.	Лабораторне заняття	Згідно реком. літ-ри	ЛЗ – 4 год. СР – 8 год.	Максимальна оцінка – 10 балів	Згідно розкладу
Тема 4. Determining the characteristics of natural vegetable oils/	Лабораторне заняття	Згідно реком. літ-ри	ЛЗ – 4 год. СР – 8 год.	Максимальна оцінка – 10 балів	Згідно розкладу
Тема 5. Special Sensory analysis of grape wines/	Лабораторне заняття	Згідно реком. літ-ри	ЛЗ – 4 год. СР – 8 год.	Максимальна оцінка – 10 балів	Згідно розкладу
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу		Екзамен: максимальна оцінка – 100 балів. Оцінка за лабораторні заняття – 50 балів. Екзаменаційна робота – 50 балів.			
Лабораторні заняття		Після виконання лабораторної роботи аспірант повинен оформити звіт до кожної роботи, а також захистити їх у викладача. Максимум – 10 балів за кожну роботу. За виконання лабораторного практикуму аспірант може отримати максимум 50 балів до екзамену.			
Умови допуску до підсумкового контролю		Відвідування більше 50% лекційних занять та 100% лабораторних занять.			
7. Політика курсу					
<ul style="list-style-type: none"> • Неприпустимі списування, аспірант повинен вільно володіти матеріалом. • Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. • Пропуски лабораторних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, 					

а також виконання лабораторної роботи в такий час, щоб не заважати проведенню інших лабораторних робіт.

- Якщо аспірант не відпрацював пропущені лабораторні заняття, то він не допускається до екзамену.
- Обов'язковим є відвідування більш 50% занять, виконання лабораторних робіт, а також виконання самостійної роботи.

8. Рекомендована література

1. Курта С.А. Природні вуглеводи і полісахариди. Навчальний посібник. ISBN 978-966-8969-84-3. Видав: Супрун В.П. Свід. про внесення до Держреєстру від 17.10.2005р. Серія ІФ №25. – 100с.
2. Sergiy Kurta, Khatsevich Olga (May 22nd 2020). Improving the Technology of Synthesis Absolutized Bioethanol [Online First], IntechOpen, DOI: 10.5772/intechopen.92332. Available from: <https://www.intechopen.com/online-first/improving-the-technology-of-synthesis-absolutized-bioethanol>.
3. Інноваційні технології продуктів бродіння і виноробства : підручник / С. В. Іванов, В. А. Домарецький, А. М. Куц, Г. М. Коренькова, М. В. Білько; ред. : С. В. Іванов; Нац. ун-т харч. технологій. – Київ : НУХТ, 2012. – 487 с.
4. Нікончук Н. В. Технологія переробки винограду: курс лекцій / Н. В. Нікончук. – Миколаїв : МНАУ, 2014. – 58 с.
5. Інструкції до лабораторних робіт (№1-4).Курта С.А., Воронич О.Л. Терит. Друк. Ів-Франк.2015р.-45с.
6. Ізабель Лежерон. Натуральне вино. Видавництво Старого Лева, ISBN 978-617-679-723-4. 2019. – 224 с.
7. Джеф Кокс. Все про виноград і вино. Видавництво Лілея-НВ. 2017. – 234 с.
8. Курта С.А., Лучкевич Є.Р., Матківський М.П. Хімія органічних сполук. Підручник для вищих навчальних закладів. – Івано-Франківськ: Прикарпат.нац.ун-т ім. В.Стефаніка, 2013. – 599 с. вид-во. Прикарпат. нац. у-ту. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.. № 52578, від 13.12.2013 р. Міністерство освіти і науки України, державний департамент інтелектуальної власності.
9. Kurta S, Khatsevich O, Solonytska I, Povarova N. Regulation of the structure of honey during its long-term storage. Food science and technology. 2020;14(4):105-114. <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/foodtech/article/view/1900/2106>.
10. S.A.Kurta, O.M. Khatsevich, M. R.Tsap, D. Ondrušová, T.M.Gromovy, N.V.Boyko., // Biopolimeric nano structural compositions based on carameli-zed honey // Physics and Chemistry of Solid State. Т. 20, №4 (2019) С.445-452: <http://journals.pu.if.ua/index.php/pcss/index>. (Web of Science)
11. Sergiy Kurta, Victoria Ribun, Olga Khatsevich. Current state of synthesis and use of oxygen generating additives // Evolution in Polymer Technology Journal ISSN: 2642-0864 (2019) Mini-Review, Volume 2; Issue 4. p. 1-7. <https://chembiopublishers.com/EPTJ/EPTJ180023.pdf>.
12. Sergiy Kurta, Olga Khatsevich, Mariia Yakubiak. Nanostrukturalne właściwości ekstraktów substancji aromatycznych naturalnej kawy //Monografie są dostępne w formie open access w Bibliotece Cyfrowej Wydawnictwa Naukowego TYGIEL (www.bc.wydawnictwo-tygiel.pl), Poland.